

РОЗДІЛ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УКРАЇНА В РЕЙТИНГУ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ UKRAINE IN RATING GLOBAL COMPETITIVENESS

УДК 339.727.22

Бормотова М.В.

к.е.н., доцент кафедри управління державними і корпоративними фінансами Український державний університет залізничного транспорту

Залещук В.І.

магістр Український державний університет залізничного транспорту

У статті розглянуто основні групи показників, за якими розраховується Індекс глобальної конкурентоспроможності. Проаналізовано місце України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності на основі щорічних доповідей Світового економічного форуму (WEF). Виявлено слабкі та сильні позиції України в поточному році.

Ключові слова: міжнародний рейтинг, індекс конкурентоспроможності, конкурентоспроможність економіки, інвестиційна привабливість, ВЕФ, субіндекс.

В статье рассмотрены основные группы показателей, по которым рассчитывается Индекс глобальной конкурентоспособности. Проанализировано место Украины в рейтинге глобальной конкурентоспособности на основе ежегодных докладов Всемир-

ного экономического форума (WEF). Выявлены слабые и сильные позиции Украины в текущем году.

Ключевые слова: международный рейтинг, индекс конкурентоспособности, конкурентоспособность экономики, инвестиционная привлекательность, ВЭФ, субиндекс.

The article deals with the main indicator groups by which the Global Competitiveness Index is calculated. Ukraine's place in the Global Competitiveness rating is analyzed using annual reports made by the World Economic Forum (WEF). Ukraine's strengths and weaknesses of the current year are revealed.

Key words: international rating, competitiveness index, competitiveness of the economy, investment attractiveness, WEF, sub-index.

Постановка проблеми. Участь країни в зовнішньоекономічних стосунках безпосередньо впливає на економічне зростання та її соціальний прогрес. У зв'язку з цим великого значення набуває привабливість держави для інвесторів та торгових партнерів. Для формування об'єктивної думки кожен учасник зовнішньоекономічної діяльності прагне зібрати максимально повну та різноманітну інформацію про країну, зрозуміти її конкурентоспроможність та місце у світовій економіці. Найбільш представницькими є дослідження конкурентоспроможності країн світу, що проводяться Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum, WEF), який щорічно публікує Доповідь про конкурентоспроможність країн та розраховує індекс конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем інвестиційної привабливості економіки України та питань підвищення її інвестиційної конкурентоспроможності присвячено низку праць як вітчизняних, так і іноземних авторів, таких як Ю.Г. Гришаєва [1], А.М. Карминський [2], А.П. Гайдуцький [4], А.М. Єріна [5], М.В. Сімонова [6], в роботах яких зосереджено увагу переважно на вивченні результатів міжнародних рейтингів та їх інтерпретації по відношенню до України. За основу статті взято дані Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2017–2018 рр. (The Global Competitiveness Report 2017–2018) [3]. Необхідність постійного дослідження та врахування позицій України в міжнародних рейтингах зумовлена показниками, якими керуються потенційні інвестори під час вибору країни-реципієнта інвестицій.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості України у світовому економічному просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені-економісти, що проводять різні дослідження інвестиційної привабливості країн, давно займаються проблемою отримання об'єктивної оцінки останньої за допомогою універсального адекватного інтегрального показника. Їх більшість схиляється до думки, що це можна зробити за допомогою міждержавних рейтингів, які складаються поважними міжнародними агентствами. Безумовно, можна говорити про певну частку суб'єктивності цих рейтингів та навіть про їх політичну ангажованість, а також про те, що кожен з рейтингів досліджує окремі аспекти інвестиційного клімату. Однак саме такі рейтинги є так званим барометром як для іноземного, так і для вітчизняного інвестора.

На думку Ю.Г. Гришаєвої, рейтингові методики оцінки є більш наочними та певним чином стандартизованими. Але сформований за результатами досліджень інтегральний показник демонструє лише місце регіону (країни) серед інших та не дає інформації про пріоритетні напрями інвестицій в цій країні [1]. Міжнародні рейтинги є важливим джерелом інформації щодо потенціалу та розвитку окремих країн. Крім того, ідентифікуючи сильні та слабкі сторони, які впливають на позицію країни у світовій системі координат, вони виступають індикатором необхідності вжиття заходів, спрямованих на подолання недоліків та створення ширших можливостей для нарощення конкурентних переваг [2].

Важливим інструментом оцінювання макроекономічних, інноваційних та фінансових показників країни є аналіз її конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність держави – це здатність економіки країни брати участь у міжнародній торгівлі, утримувати та розширювати певні сегменти на світових ринках, що виробляють продукцію, відповідну світовим моделям. Ця характеристика, будучи фактично якісною, може мати кількісне вираження у вигляді індексів, складених на основі рейтингових балів, отриманих шляхом експертних оцінок фахівцями міжнародної організації “World Economic Forum”, що застосовує Індекс глобальної конкурентоспроможності.

У 2004 р. експертами Всесвітнього економічного форуму розроблений та запропонований такий показник, як Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI), який розраховується за кожною країною окремо та публікується у щорічній Доповіді глобальної конкурентоспроможності. З 2006 р. ІГК (GCI) став розглядатись як основний показник для порівняльної оцінки конкурентоспроможності різних країн світу. Методика розрахунку індексу часто змінювалась, розглянемо останню версію формування Індексу, яка належить до 2017–2018 рр. [3].

Індекс глобальної конкурентоспроможності складається зі 114 показників, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, що перебувають на різних рівнях економічного роз-

витку. Ці показники групуються у 12 груп-факторів конкурентоспроможності, що складають три субіндекси, а саме базові вимоги, фактори ефективності, фактори інновації (рис. 1).

Із загальної кількості базових показників рейтингу GCI третина визначається на основі статистичних даних (зовнішній борг, бюджетний дефіцит, тривалість життя населення тощо) та результатів досліджень, які здійснюють міжнародні організації на регулярній основі, дві третини – це результати спеціальних опитувань понад 14 тисяч лідерів бізнесу зі 137 країн світу. Експерти виносять оціночні судження щодо базових показників у діапазоні від 1 (найгірше значення) до 7 (найкраще значення).

Кожному субіндексу надаються вагові коефіцієнти відповідно до стадії розвитку національної економіки країн, які беруть участь у рейтингу GCI. Всесвітній економічний форум виділяє три основні стадії розвитку економіки країн: економіка, орієнтована на фактори виробництва; орієнтована на ефективність; орієнтована на інновації. Крім того, виділяють перехідні групи: від першої до другої стадії, від другої до третьої.

Основним критерієм поділу країн за стадіями розвитку економіки є рівень ВВП у розрахунку на одну особу за ринковим валютним курсом (табл. 1). Україна перебуває на переході від першої до другої стадії за величиною душевого ВВП (2 194 дол. США) [3].

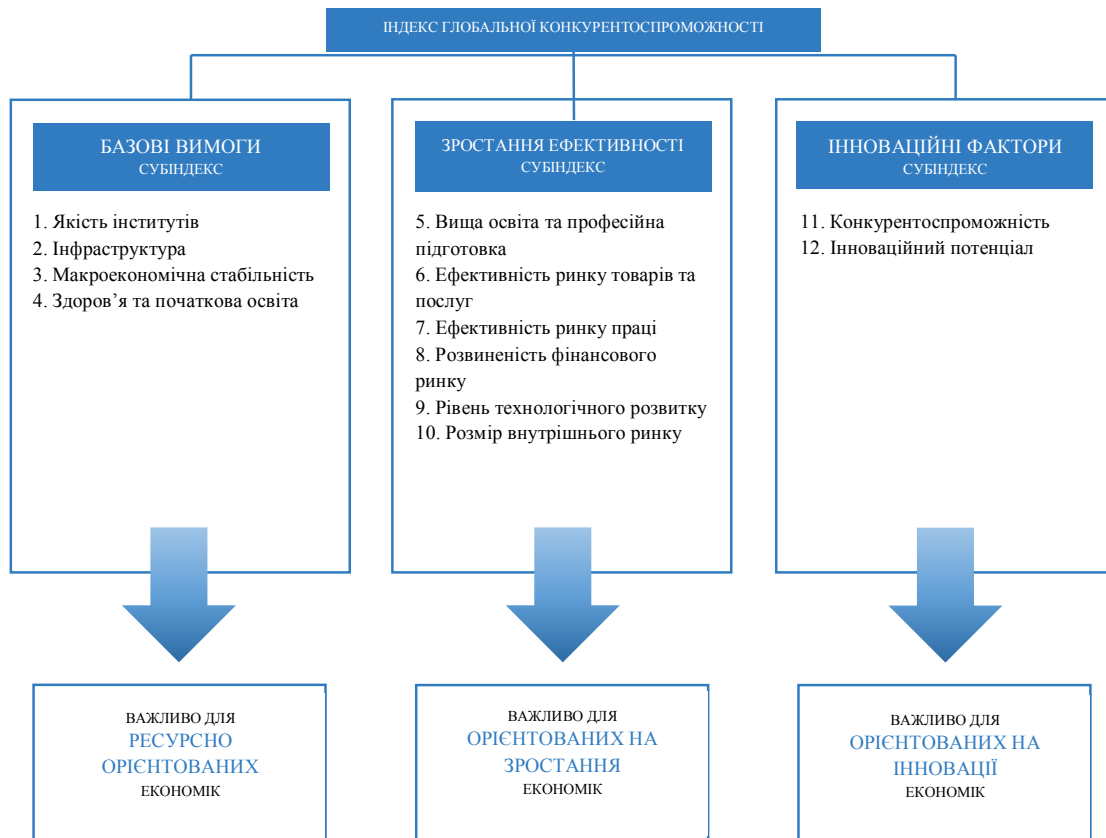

Рис. 1. Індекс глобальної конкурентоспроможності

Таблиця 1

Вагові коефіцієнти субіндексів залежно від стадії розвитку економіки

Показник	Етап розвитку				
	Стадія факторної орієнтованості	Перехідна стадія від першої до другої	Стадія орієнтованості на ефективність	Перехідна стадія від другої до третьої	Стадія орієнтованості на інновації
ВВП на особу, тис. дол. США	<2,000	2,000–2,999	3,000–8,999	9,000–17,000	>17,000
Базові вимоги, %	60	40–60	40	20–40	20
Підсилювачі ефективності, %	35	35–50	50	50	50
Інновації, %	5	5–10	10	10–30	30

Таблиця 2

Місце й оцінка України в Індексі глобальної конкурентоспроможності за 2012–2018 рр.

Роки	2012–2013	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018
Місце/кількість країн	73/144	84/148	76/144	79/140	85/138	81/137
Бал (1–7)	4,1	4,1	4,1	4,0	4,0	4,1

Таблиця 3

Складові Індексу глобальної конкурентоспроможності

Складові індексу	Ранг/137	Оцінка (1–7)
Індекс глобальної конкурентоспроможності	81	4,1
Субіндекс А: Основні вимоги	96	4,2
1. Інститути	118	3,2
2. Інфраструктура	78	3,9
3. Макроекономічне середовище	121	3,5
4. Здоров'я та початкова освіта	53	6
Субіндекс В: Фактори ефективності	70	4,1
5. Вища освіта та навчання	35	5,1
6. Ефективність товарних ринків	101	4
7. Ефективність ринку праці	86	4
8. Розвиненість фінансового ринку	120	3,1
9. Технологічна підготовленість	81	3,8
10. Розмір ринку	47	4,5
Субіндекс С: Фактори інновацій	77	3,5
11. Зрілість бізнесу	90	3,7
12. Інновації	61	3,4

Для ресурсоемних економік застосовують інший критерій, а саме частку експорту корисних копалин (нафти, газу, металургійних руд, вугілля тощо) у загальному обсязі експорту за останні п'ять років. Економіка країн, в яких частка експорту сировинних ресурсів перевищує 70%, вважається орієнтованою на фактори виробництва.

Вплив стадій зростання на розрахунок індексу виявляється в тому, що для країн, що перебувають на різних стадіях розвитку, використовуються різні ваги для окремих груп факторів. Для України найбільший вплив на рейтинг мають так звані основні умови, а саме якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я, початкова освіта.

Згідно з даними рейтингу GCI 2017–2018 до топ-5 країн з високим рівнем конкурентоспроможності національної економіки потрапляють Швейцарія (5,86), США (5,85), Сінгапур (5,71), Нідер-

ланди (5,66), Німеччина (5,65). Україна посідає 81 місце зі 137 країн, величина індексу склала 4,1 бали (табл. 2) [3].

Аналізуючи статистичні дані (табл. 2), можемо зробити висновок, що місце України в рейтингу має позитивну динаміку порівняно з даними 2016–2017 рр. та негативну тенденцію порівняно з даними 2014–2016 рр. Позиції України змінюються з кількох причин: перш за все в результаті зміни ситуації в Україні; через зміни числа країн, які формують рейтинг; через зміну відносних позицій країн у рейтингу.

Субіндекси за напрямами впливу факторів конкурентоспроможності у 2017–2018 рр. мали такі значення: основні базові вимоги – 4,2; підсилювачі ефективності – 4,1; інновації – 3,5. Доцільно буде розглянути місце України в складових цих факторів (табл. 3) [3].

З отриманих досліджень помітне критичне відставання України за такими напрямками, як якість інститутів (118 місце), макроекономічне середовище (121), ефективність ринку товарів та послуг (101), розвиток фінансового ринку (120). Вплив сукупності перерахованих факторів підтримує неефективний розподіл найбагатших ресурсів України та перешкоджає зростанню продуктивності. Більш того, за ступенем просування України до вищій стадії економічного розвитку все більш значущим стає негативний вплив конкурентоспроможності компаній (90 місце).

Відносно високі позиції Україна утримує за рахунок вищої освіти та професійної підготовки (35), розміру внутрішнього ринку (47), здоров'я та початкової освіти (53).

Відповідно до щорічного опитування, яке проводить Світовий економічний форум, серед факторів, що найбільше заважають розвитку підприємництва та бізнесу в Україні, визначено такі (у дужках зазначено відсоток респондентів, що вибрали цей варіант): інфляція (16,3%), корупція (13,9%), політична нестабільність (12,1%), податкові ставки (9,7%), податкове законодавство (9,4%), дії уряду (8,9%), доступ до фінансових ресурсів (7%), бюрократія (6,9%), коливання іноземної валюти (4,3%), недостатньо освічена робоча сила (2,5%), погані умови праці (1,9%), недостатній потенціал в інноваціях (1,8%), обмежені правила праці (1,7%), недостатньо розвинута інфраструктура (1,4%), погана кримінальна обстановка (1,2%), погане здоров'я населення (1,0%) [3].

Підсумковий результат демонструє невисоку конкурентоспроможність України, нерозвиненість інститутів та низьку ефективність товарних і фінансових ринків, низький рівень конкурентоспроможності компаній за відносно високого розвитку освіти, наукової та технологічної інфраструктури.

Індекс глобальної конкурентоспроможності Україні з розподілом рангу на окремі оцінки за факторами може стати не тільки статичним показником, але й планом дій з підвищення позицій країни. По-перше, він показує сильні та слабкі напрями, по-друге він демонструє поступовість, з якою треба будувати інвестиційну привабливість в очах потенційних інвесторів. Україна має свої переваги, наприклад розмір ринку, вищу та початкову освіту, з огляду на які потрібно підтягувати інші фактори. Наприклад, маючи високий рівень вищої освіти (35 місце), можемо використати його як ресурс для того, щоби побудувати умови на товарних (101 місце) та фінансових (120 місце) ринках, беручи до уваги той факт, що розвиненість ІТ-технологій в Україні безпосередньо та перш за все пов'язана із сучасними ринками.

Для отримання кращої оцінки в подальших опитуваннях експертів потрібен план дій за основними

факторами глобальної конкурентоздатності, а також зважена інформаційна політика щодо цих планів та дій.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) вимірює такі важливі для економічного зростання макроекономічні фактори, як інституційне середовище, розвиненість інфраструктури, технологічний рівень, інноваційний потенціал, ефективність ринків. Аналіз цих та інших факторів дає змогу не лише оцінити ступінь конкурентоспроможності країни, але й побачити реальну ситуацію в країні, її конкурентні переваги та проблеми, які гальмують економічний розвиток. Так, конкурентними перевагами України є початкова та вища освіта, розмір внутрішнього ринку. Зокрема, Україні слід приділити значну увагу покращенню макроекономічних показників, зміцненню фінансових ринків, підвищенню товарних ринків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гришаєва Ю.Г. Методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості. Економічний простір. 2010. № 34. С. 14–25.
2. Карминский А.М., Пересецкий А.А., Петров А.Е. Рейтингование в экономике: методология и практика / под ред. А.М. Карминского. Москва: Финансы и статистика, 2005. 240 с.
3. Всесвітній економічний форум «Звіт про глобальну конкурентоспроможність 2017–2018 рр.». URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>.
4. Гайдуцький А.П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_04_4_119_uk.pdf.
5. Єріна А.М. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Ч. 1. Індеси економічної свободи та глобальної конкурентоспроможності. Статистика України. 2016. № 3. С. 56–64.
6. Сімонова М.В. Оцінка інвестиційної привабливості України на основі аналізу методик, розроблених провідними міжнародними організаціями. Вісник ЖДТУ. 2012. № 1 (59). С. 283–287.

REFERENCES:

1. Grishaeva Y.G. Metodolohichnyy pidkhd Metodychnyy pidkhd do otsinyuvannya investytsiynoyi pryvablyvosti. – Methodological Approach Methodical Approach to Assessing Investment Attractiveness / Y.G. Grishaeva // Ekonomichnyy prostir. – 2010. No. 34. – P. 14–25 (in Ukrainian).
2. Karminskii A.M., Peresetskii A.A., Petrov A.E. Reitinovanie v ekonomike: metodolohiia i praktika. – Ratings in the economy: methodology and practice. A.M. Karminskii (ed.). Moscow: Finansy i statystyka. 2005. – P. 240 (in Russian).
3. The World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2017–2018 URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/>

TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf (in English).

4. Gaiducky A.P. Otsinka investytsiynoyi pryvablyvosti ekonomiky. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_04_4_119_uk.pdf (in Ukrainian).

5. Yeriina A.M. Mizhnarodni reytnyhy: statystychni aspekty obchyslennya ta zastosuvannya. Ch. 1. Indeksy ekonomichnoyi svobody ta hlobal'noyi konkurentospromozhnosti. – International ratings: statistical aspects of calculation and application. Part I. Indices of

Economic Freedom and Global Competitiveness // Statistics of Ukraine. 2016. – No. 3. – P. 56–64 (in Ukrainian).

6. Simonova M.V. Otsinka investytsiynoyi pryvablyvosti Ukrayiny na osnovi analizu metodyk, rozroblenykh providnymy mizhnarodnymy orhanizatsiyamy. – Evaluation of investment attractiveness of Ukraine-based analysis techniques developed by leading international organizations / Simonova, M.V. // Bulletin Zhytomyr State Technological University. – 2012. – No.1 (59). – P. 283–287 (in Ukrainian).

Bormotova M.V.

Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer at
Department of Management of State and Corporate Finance
Ukrainian State University of Railway Transport

Zaleshchuk V.I.

Master
Ukrainian State University of Railway Transport

UKRAINE IN GLOBAL COMPETITIVENESS RATING

The World Economic Forum (WEF) annually publishes the Global Competitiveness Report since 1979. In 2004, WEF's experts have developed and proposed an indicator – the Global Competitiveness Index (GCI). Starting from 2006, GCI had been considered as a key indicator for the comparative assessment of the competitiveness of different countries. GCI is measured in points from 1 (the worst result) to 7 (the best result).

The Global Competitiveness Index is composed of 114 indicators. These indicators are sorted into 12 groups of competitiveness factors, which include three sub-indices: 1) basic requirements; 2) factors of efficiency; 3) factors of innovation.

Weight coefficients are given to each sub-index in accordance with the state of the country's national economic development: production factor-oriented; performance-oriented; innovation-oriented. In addition, transitional groups are distinguished: from the first to the second stage and from second to the third stage.

The delineation of countries in the stages of their economic development is based on the main criterion – its level of GDP per capita. Ukraine moves from the first to the second stage, and its GDP per capita is \$2,194.

According to the Global Competitiveness Report of 2017–2018, Ukraine has a critical backlog in the following areas: quality of institutions (118th place), macroeconomic environment (121st), and the market of goods and services efficiency (101st), development of its financial market (120th). The impact of the combination of given factors supports the inefficient allocation of Ukraine's vast resources and slows the country's productivity growth. Moreover, as Ukraine moves to a higher stage of economic development, the negative impact of the companies' competitiveness will become more and more significant (90th place).

Ukraine holds relatively high positions in higher education and professional training (35th); domestic market size (47th); health and primary education (53rd).

The final result demonstrates Ukraine's low competitiveness, its institutions' underdevelopment, low efficiency of its commodity and financial markets, low level of companies' competitiveness with a relatively high development of education, as well as science and technological infrastructure.

Ukraine has its own strengths, such as the size of its market and the level of higher and primary education; other factors need to be equalized with those strengths. For example, a high level of higher education (35th place) can be used as a resource to build conditions for commodity market (101st place) and financial market (120th place), considering the fact that the development of IT technologies in Ukraine is directly associated with modern markets.